

Nr 353.

Av herr **Strindlund m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, med förslag till gruvlag m. m.*

Kungl. Maj:ts proposition nr 40 med förslag till gruvlag m. m. innebär, i de nya stadgandena om jordägareandelens avskaffande och ersättande med statens inträdande såsom delaktig i gruvföretag, ett hävdande av synpunkten om nödvändigheten av skärpt kontroll från det allmännas sida vid utnyttjandet av de för samhället i dess helhet synnerligen betydelsefulla tillgångar som utgöras av mineralfyndigheterna i vårt land. Uppenbart är, att en åt enskilda företagare överlämnad bestämmanderätt angående mineraltillgångarnas tillgodogörande kan leda till en i profitintresse företagen exploatering med risker i skilda avseenden. Även av sociala hänsyn, ej minst ur kommunernas synpunkt, är det befogat, att den vid gruvföretag sysselsatta arbetsstyrkan beredes tryggar utkomstmöjligheter.

Kravet på den sålunda även av oss förordade skärpningen av kontrollen över gruvdriften har lagförslaget, på sätt ovan anförts, sökt tillgodose genom rätt för staten att inträda som delägare i gruvföretaget. För möjliggörande härav har man sett sig nödsakad att offra jordägarens av hittills gällande lagstiftning på området godkända rättsanspråk. Däremot har i stort sett inmutaren bevarats vid sin hittillsvarande ställning.

Emellertid har lagrådet vid granskning av förslaget — efter att ha framhållit att ett avskaffande av inmutningsrätten näppeligen skulle möta någon betänklighet av rättslig natur — av anförda skäl för sin del fastslagit, att jordägarandelens avskaffande måste tilläggas betydelsen av ett ingrepp i obestridlig äganderätt. Med fasthållande av vår förut intagna ståndpunkt om den stora vikten av ökad samhällskontroll på ifrågavarande område, äro vi även, ur synpunkt av allmänt gagn, beredda att gå förslaget om rätt för staten till delägarskap i gruva till mötes så långt som för ett behörigt tillgodoseende av detta kontrollkrav kan finnas nödvändigt. De invändningar, som möta mot att bereda staten delägarskap och därmed förenad kontrollmöjlighet genom avskaffande eller inskränkning i inmutningsrätten — en väg som enligt vad förut anförts synes vara den naturligaste — äro väl huvudsakligen att hänföra till statens svårigheter att åtaga sig initiativet till och utförandet av malmletningarna. Äro dessa svårigheter av den storleksordning, att den nu antydda vägen ej kan anses framkomlig, återstår tydligen ej annat än att i annan form bereda staten inflytande i fråga om rätten till vissa mineralfyndigheter. Ett fullständigt avskaffande av jordägareandelen synes dock icke vara påkallad för vinnande av detta mål.

Vi hava vid ett övervägande av saken stannat vid den uppfattningen, att det väl låter sig göra att, med bibehållande i princip och till dess väsentliga

praktiska innehåll av jordägarens rätt, vinna det åsyftade resultatet. Det kan ej förnekas, att jordägarandelen i det stora flertalet fall antingen alldeles ej utnyttjas eller ock medför en endast obetydlig vinst, undfången med tagande av betydliga ekonomiska risker. Kan man därför utfinna en väg till praktiskt utnyttjande av denna mot avstående av något av det teoretiska innehållet i ifrågasvarande rätt synes denna väg böra förordas — allt under fasthållande av att den tillika på skäligt sätt tillgodoser det antydda allmänna kravet på kontroll.

En lösning i överensstämmelse med dessa principer ha vi ansett oss finna i en anordning av innebörd, att jordägaren i huvudsaklig överensstämmelse med vad fallet är i fråga om utnyttjandet av stenkolsfyndigheterna i utbyte mot avståendet till staten av jordäganderätten i dess nuvarande utformning tillförsäkras en rätt till andel i avkastningen av varje gruvföretag på hans mark. Med en sådan anordning skulle jordägaren ej bli lottlös ens i de fall av gruvdrift, där han enligt det nuvarande systemet av olika skäl ej kan utnyttja sin rätt och således blir utan varje ekonomiskt utbyte av företaget. Andel i avkastningen skulle utgå vare sig staten begagnade sin rätt till delaktighet i företaget eller ej. Att i sådana fall, där staten ej inträder som meddelägare, inmutaren ensam och eljest tillsammans med staten kommer att få vidkännas utgiften för den jordägaren tillkommande ersättningen står i god överensstämmelse med den av lagrådet intagna ståndpunkten om frånvaron av rättsliga argument mot inskränkning av inmutningsrätten.

Frågan om efter vilken grund jordägarens rätt till avkastning skall bestämmas bjuder uppenbarligen på vanskligheter. Vi ha ej ansett oss i sakens nuvarande läge kunna taga ställning till huruvida jordägareandelen kan tänkas utgå med viss andel i årsvinsten på företaget. Däremot synes hinder knappast föreligga för att avgiften till jordägaren på sätt fallet är enligt 1886 års lag om stenkolsfyndigheter bestämmas till värdet av $1/75$ av den malm, som utvinnes och i dagen uppfordras, dock med begränsning uppåt där ersättningen eljest bleve oskäligt hög. Vi förorda således av praktiska skäl en sådan anordning. Därjämte torde gruvföretaget böra berättigas att utlösa jordägaren med ett engångsbelopp utgörande det kapitaliserade värdet av det beräknade årsbeloppet under antagande att gruvdriften pågår ett visst antal år och med viss genomsnittsbrytning. Regler angående en sådan värdering av engångsbeloppet torde emellertid ej nu kunna stadgas utan böra göras till föremål för särskilt övervägande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställa vi,

dels att riksdagen måtte besluta ändring av det ifrågasvarande lagförslaget i enlighet med vad vi ovan förordat,

dels ock att utskottet måtte vidtaga de härför erforderliga ändringarna i det framlagda förslaget till författningstext.

Stockholm den 9 februari 1938.

Gerh. Strindlund.

J. H. Johansson
i Norrfors.

Ivar Pettersson
i Rosta.